

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально – науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра фінансів і економіки природокористування

06 – 03-238

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Фінансовий аналіз» для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Рекомендовано
науково-методичною комісією
спеціальності «Фінанси, банківська
справа та страхування»
протокол № 6 від 30.01.2019

Рівне 2019

Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий аналіз» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» Мельник Л.М., Рівне: НУВГП, 2019. 35с.

Укладач: Л.М. Мельник, к.е.н., доцент.

Відповідальний за випуск: Л.В. Мельник, к.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів і економіки природокористування.

Зміст

	стор.
1. Загальні вказівки	3
1.1. Загальні рекомендації до вивчення дисципліни.....	3
1.2. Навчально-методичні матеріали дисципліни	3
2. Теми та зміст дисципліни	4
1. Сутність фінансового аналізу, його методи та прийоми.....	4
2. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу.....	8
3. Аналіз майнового стану підприємства.....	11
4. Аналіз джерел формування капіталу підприємства.....	16
5. Аналіз грошових потоків.....	20
6. Аналіз платоспроможності та ліквідності підприємства.....	25
7. Аналіз фінансової стійкості та ділової активності підприємства.....	27
8. Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства.....	31
3. Питання до іспиту	34

© Мельник Л.М., 2019

© НУВГП, 2019

1. Загальні вказівки

1.1. Загальні рекомендації до вивчення дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни дисципліни «Фінансовий аналіз» є формування аналітичного мислення фахівця з фінансів, надання знань про методи експертної оцінки фінансово-господарської діяльності.

Завданнями вивчення дисципліни «Фінансовий аналіз» є теоретична і практична підготовка студентів до аналітичної роботи, вивчення особливостей аналітичного процесу, математичних та статистичних прийомів і методів фінансового аналізу господарської діяльності підприємств.

Після вивчення теоретичного та практичного матеріалу студенти складають іспит у термін, встановлений навчальним планом.

1.2. Навчально-методичні матеріали дисципліни

1. Фінансовий аналіз: навч. посібн. / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон Тернопіль:, ТНЕУ, 2016. 304 с.
2. Отенко І. П. Фінансовий аналіз : навч. посібн.. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156с.
3. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: навч. пос. Київ: ЦНЛ, 2007. 488 с.
4. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник - К.: «ХайТек Прес», 2008. - 336 с.
5. Мельник Л.М. Фінансова рівновага, як складова системи фінансово - економічної безпеки підприємств. Вісник НУВГП. 2017. № 2. С.22-30.
6. Мельник Л.М. Вплив стану оборотних активів на рівень фінансово - економічної безпеки підприємства. Зб. наукових праць «Проблеми раціонального використання соціально–економічного і природно – ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції» 2015, №1. С.78-83
7. Мельник Л.М. Особливості аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств Вісник Національного університету водного господарства і природоко ристування. серія «Економіка», № 2, 2014, С. 271-277.

8. Павловська О.В. та ін Фінансовий аналіз : Навч.метод.пос. для самост.вивч. дисципл. К.: КНЕУ, 2002. - 388 с.
9. Салига С.Я., Дацій Н.В. , Корецька С.О. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник .-К.: ЦНЛ, 2006.-210 с.
10. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник.-К.: Знання, 2012. -815 с.
11. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник. К.: ЦУЛ, 2008.-566с.

2. Теми та зміст дисципліни

Лекція 1. Сутність фінансового аналізу, його методи та прийоми

1. Сутність і зміст фінансового аналізу.
2. Види фінансового аналізу
3. Методи та прийоми фінансового аналізу.
4. Основні етапи проведення аналізу.
5. Система показників фінансового аналізу.

-1-

Аналіз господарської діяльності поділяється на:
економічний (управлінський);
фінансовий

Економічний аналіз – наука, яка вивчає економічні явища і процеси, що відбуваються на підприємстві, дає їм об'єктивну оцінку і виявляє резерви для поліпшення виробничої і фінансово-економічної діяльності підприємства.

Фінансовий аналіз - процес дослідження фінансового стану й основних результатів діяльності підприємства з метою виявлення й кількісної оцінки резервів підвищення ефективності його функціонування.

Зміст фінансового аналізу визначається його предметом, метою й завданнями, які він дозволяє вирішувати.

Мета фінансового аналізу – інформаційно забезпечувати прийняття рішень, які базуються на фактичних та прогнозних даних про фінансовий стан підприємства.

Предметом фінансового аналізу є рух фондів поточних,

співвідношення їх складників та їхній вплив на фінансову стабільність підприємства.

До основних *завдань* фінансового аналізу підприємства належать:

- оцінка динаміки структури й складу активів, їхнього стану й руху; оцінка динаміки структури й складу джерел власного й позикового капіталу, їхнього стану й тенденції зміни;
- оцінка платоспроможності підприємства й оцінка ліквідності балансу;
- аналіз відносних й абсолютних показників фінансової стабільності підприємства, оцінка зміни її рівня;
- оцінка ефективності використання коштів і ресурсів підприємства.

Методика фінансового аналізу включає три блоки:

- 1) аналіз фінансових результатів діяльності підприємства;
- 2) аналіз фінансового стану підприємства;
- 3) аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

-2-

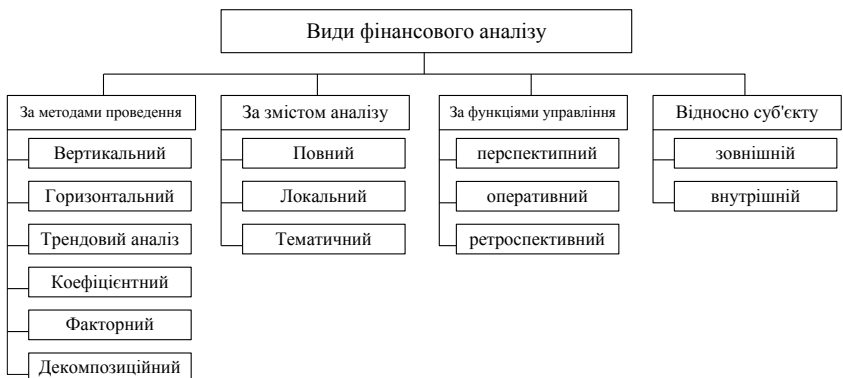

Рис.1. Види фінансового аналізу

Вертикальний (структурний) аналіз — проводиться з метою визначення структури фінансових показників, тобто виявлення

питомої ваги окремих статей звітності в загальному підсумковому показнику.

Горизонтальний (тимчасовий) аналіз — це порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом, що дозволяє виявити тенденції зміни статей балансу або груп і на підставі цього обчислити темпи зростання й приросту.

Трендовий (динамічний) аналіз застосовують при вивченні темпів росту й приросту аналізованого показника за ряд років до рівня базисного року.

Коефіцієнтний аналіз — це розрахунок співвідношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення їхнього взаємозв'язку.

Факторний аналіз — заснований на визначенні роздільного впливу кожного фактора на показник, що аналізується.

Перспективний аналіз дозволяє проектувати минулий і теперішній стан об'єкта та перспективу, враховуючи спадковість чи повну стійкість зміни економічних показників

Оперативний (поточний) аналіз полягає у забезпеченні фінансових служб інформацією про зміну фінансової ситуації з метою своєчасного вироблення рішень, спрямованих на оперативне маневрування ресурсами та капіталом.

Ретроспективний (наступний) аналіз полягає у системному комплексному дослідженні результатів господарської діяльності підприємства у певному аналітичному періоді (рік, квартал, місяць).

Мета зовнішнього аналізу - оцінити місце господарського суб'єкта у ринковому середовищі для визначення стратегії і тактики економічних відносин, пошуку партнерів і клієнтів, забезпечення конкурентних позицій тощо.

Внутрішній аналіз спрямований на комплексне дослідження економічного розвитку господарюючого суб'єкта, його структурних підрозділів для забезпечення найповнішого використання його потенціалу і регламентації діяльності всіх функціональних підсистем.

-3-

Метод фінансового аналізу — спосіб системного комплексного взаємозалежного вивчення фінансової діяльності господарюючого суб'єкта.

У фінансовому аналізі застосовуються дедуктивний й

індуктивний методи дослідження.

Дедуктивний метод дослідження фінансових процесів припускає вивчення їх по ланцюжку від наслідків до причин.

Індуктивний метод дослідження фінансових процесів припускає вивчення їх по ланцюжку від причин до наслідків.

У процесі проведення фінансового аналізу застосовуються різні прийоми аналізу.

Приєм аналізу — спосіб вивчення динаміки економічного показника й причин цієї динаміки.

Основні прийоми фінансового аналізу:

- порівняння показників;
- зведення й групування;
- вирахування середніх показників і відносних величин;
- балансовий прийом;
- елімінування (приєм ланцюгової підстановки; прийом різниць; сальдовий прийом; прийом «участь на паях»; інтегральний прийом);
- графічний прийом;
- кореляційний аналіз;
- регресійний аналіз.

-4-

Проведення аналізу фінансового стану підприємства включає такі етапи:

1. Збір інформації й оцінка її вірогідності, відбір даних з форм фінансової звітності за аналізований період часу.

2. Перетворення типових форм фінансової звітності в аналітичні.

3. Характеристика структури звіту (вертикальний аналіз) і зміни показників (горизонтальний аналіз).

4. Розрахунок й групування показників за основними напрямками аналізу.

5. Виявлення й зміна показників за досліджуваний період.

6. Встановлення взаємозв'язків між основними аналізованими показниками й інтерпретація результатів.

7. Підготовка висновку про фінансовий стан підприємства.

8. Виявлення «вузьких» місць і пошук резервів.

9. Розробка рекомендацій з поліпшення фінансового стану підприємства.

У фінансовому аналізі використовується система показників, серед яких виділяють:

абсолютні показники використовують для кількісної оцінки параметрів об'єкта, який досліджується. Майже вся первинна інформація, яка надходить з бухгалтерського обліку, характеризується абсолютними показниками. В економічному аналізі абсолютні показники застосовуються у вартісному або натуральному вигляді;

вартісні показники є більш універсальними, так як за їх допомогою можна оцінити загальний обсяг діяльності підприємства, його доходи, витрати, прибуток;

застосування натуральних показників обмежується оцінками, що використовуються за видами продукції, матеріальних ресурсів, наданих послуг;

питомі показники характеризують співвідношення між абсолютними показниками. ;

відносні показники є вторинними по відношенню до абсолютних. Вони утворюються внаслідок обробки первинної економічної інформації за допомогою відповідних методичних прийомів економічного аналізу.

фінансові коефіцієнти відображають інтереси і мету різних категорій споживачів та пов'язані із зміною абсолютних і відносних показників.

Лекція 2. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу

1. Види та форми звітності.
2. Структура балансу підприємства.
3. Структура звіту про фінансові результати.
4. Структура звіту про рух грошових коштів.
5. Структура звіту про власний капітал.

За економічним змістом та джерелами інформації розрізняють звітність:

фінансову (бухгалтерську); статистичну; оперативно-технічну; податкову звітність.

Фінансова звітність — це бухгалтерська звітність, що містить

інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності, рух грошових коштів підприємства.

Статистична звітність являє собою систему кількісних та якісних показників, вимірювання та узагальнення яких не характерне для бухгалтерського обліку. Призначена для статистичного вивчення господарської діяльності підприємств і галузей економічної діяльності.

Оперативно-технічна звітність призначена для внутрішнього поточного контролю та управління підприємством на момент здійснення господарських операцій або одразу ж після їх завершення. Вона характеризує окремі фрагменти діяльності підприємства і містить дані про виконання плану поставок матеріалів, виробництва важливих видів продукції, а також про дотримання укладених договорів та фінансовий стан підприємства.

Податкова звітність подається до органів податкової служби і позабюджетних фондів. Характеризує стан зобов'язань підприємства, пов'язаних з нарахуванням і сплатою податків та інших обов'язкових платежів.

-2-

За формою баланс є таблицею, яка складається з двох частин — активу і пасиву. У балансі відображаються необоротні і оборотні активи, зобов'язання та власний капітал підприємства станом на певну дату. Основним елементом балансу є балансова стаття. Балансові статті об'єднуються в розділи — три в активі та чотири у пасиві балансу. В основі об'єднання балансових статей в розділи покладено принцип їх ліквідності та їх економічна класифікація.

Під **активами** розуміється майно (ресурси підприємства), у яке інвестовані фінансові ресурси. В балансах статті активу розташовують зверху вниз, починаючи з найменш ліквідних.

Пасив бухгалтерського балансу відображає джерела фінансування коштів підприємства, згруповані за їхньою приналежністю й призначенням. Статті пасиву балансу групуються за ознакою зменшення часу, необхідного для повернення боргів.

-3-

Звіт про фінансові результати — це бухгалтерський документ, що містить інформацію про доходи, витрати, прибутки і збитки, інший сукупний дохід підприємства за певний період. Результати відображаються по окремих напрямках діяльності організації — основній, іншій операційній та фінансовій. Оцінка результатів здійснюється шляхом зіставлення доходів і витрат за певний період.

Доходи — це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання власного капіталу за рахунок внесків власників).

Витрати — це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів чи збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (крім зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

Прибуток — це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

Збиток — це перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Звіт про фінансові результати, на відміну від балансу, складається на кінець останнього дня звітного періоду наростаючим підсумком з початку року. Дана форма звітності характеризує діяльність підприємства в динаміці та має чотири розділи.

Розділ I звіту про фінансові результати надає інформацію про доходи і витрати з точки зору власника підприємства.

Розділ II містить інформацію про сукупний дохід підприємства.

Розділ III звіту про фінансові результати надає змогу провести необхідний аналіз структури витрат на виробництво, управління, збут та інших операційних витрат за економічними елементами та використовується для складання звіту про рух грошових коштів

Розділ IV «Розрахунок показників прибутковості акцій» стосується лише акціонерних товариств.

-4-

Звіт про рух грошових коштів складається з метою надання користувачам повної, правдивої, неупередженої інформації про

зміни, які відбувалися в грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період. При складанні фінансової звітності підприємства можуть обрати спосіб складання звіту за прямим або непрямим методом із застосуванням відповідної форми звіту.

Грошові кошти — це готівка (у касі в національній та іноземній валюті), кошти на рахунках у банках (поточних та інших рахунках в національній та іноземній валюті) та депозити до запитання. Еквіваленти грошових коштів — короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються в певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості.

Для забезпечення порівнянності даних інформація в звіті про рух грошових коштів наводиться за два періоди: звітний та попередній.

У звіті про рух грошових коштів відображається рух грошових коштів від трьох видів діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової.

-5-

Звіт про власний капітал складається за звітний період (календарний рік) за даними з початку року до кінця звітного періоду.

Під власним капіталом потрібно розуміти ту частину в активах підприємства, яка залишається після вирахування його зобов'язань.

$$K = A - Z, \quad (1)$$

Структуру звіту про власний капітал побудовано за шаховим принципом, який передбачає розміщення по горизонталі джерел утворення власного капіталу, а по вертикалі — статей з відображенням інформації про його зміни, що дає можливість виявити, за рахунок яких факторів змінилися за рік сума та склад власного капіталу підприємства.

Не складають цей звіт :

- банки і бюджетні установи;
- малі підприємства.

Лекція 3. Аналіз майнового стану підприємства

1. Аналіз динаміки та структури майна

2. Аналіз складу та структури оборотних активів
3. Аналіз виробничих запасів
4. Аналіз дебіторської заборгованості
5. Аналіз ефективності використання оборотного капіталу

-1-

Майно підприємства – ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до надходження економічних вигод у майбутньому.

У складі майна виділяють оборотні і необоротні активи.

Групування майна підприємства

Статті балансу	Код рядка балансу
Майно разом	1300 «Баланс»
Необоротні активи	1095 +1200
Оборотні активи	1195
в т.ч. запаси	1100+1110
в т.ч. дебіторська заборгованість	1125 +1130+1135 +1155
Грошові кошти та їх еквіваленти	1160+1165
Інші оборотні активи	1170+1190

Позитивними фінансовими якостями балансу є:

1. збільшення валюти балансу;
2. перевищення темпів росту оборотних активів над необоротними;
3. відсутність різких змін у значеннях окремих статей балансу;
4. відносна рівновага дебіторської заборгованості з кредиторською.

Для одержання загальної оцінки фінансового стану господарства зіставляють зміну валюти балансу зі змінами фінансових результатів господарської діяльності: виручкою від реалізації продукції, прибутком підприємства. При цьому коефіцієнт зростання валюти балансу розраховують:

$$K_{\sigma} = \frac{B_1 - B_0}{B_0} \quad , \quad (2)$$

де K_{σ} — коефіцієнт зростання валюти балансу;

B_1 — середня величина підсумку балансу за звітний період;

B_0 — середня величина підсумку балансу за попередній період.

Коефіцієнт зростання виручки від реалізації продукції розраховують:

$$K_e = \frac{B_1 - B_0}{B_0} \quad (3)$$

де K_e — коефіцієнт зростання виручки від реалізації; B_1 — виручка від реалізації у звітному періоді; B_0 — виручка від реалізації у базисному періоді.

Випередження темпів зростання виручки від реалізації (прибутку від реалізації, чистого прибутку) свідчить про поліпшення використання засобів підприємства порівняно з попереднім періодом, і, навпаки, відставання характеризує погіршення використання коштів підприємства.

-2-

Оборотні активи — грошові кошти та їх еквіваленти, необмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи 12 місяців з дати балансу.

Класифікація оборотних активів:

За функціональною роллю в процесі виробництва
оборотні фонди
фонди в обертанні

за формою контролю, планування і управління
нормовані
ненормовані

за джерелами формування
власний обіговий капітал
залучений капітал

за швидкістю обертання грошових коштів
абсолютно ліквідні
швидколіквідні
повільно реалізовані
неліквідні

за ступенем ризику вкладання капіталу

з мінімальним ризиком вкладання (грошові кошти, фінансові

інвестиції)

з малим ризиком (дебіторська заборгованість, виробничі запаси без неліквідів, залишки готової продукції, товари)

з середнім ризиком (МШП, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів)

з високим ризиком (сумнівна дебіторська заборгованість, залежані виробничі запаси, готова продукція та товари)

за матеріально речовою формою

предмети праці

готова продукція і товари

грошові кошти

кошти у розрахунках

Про поліпшення оборотного капіталу свідчать зменшення частки виробничих запасів, готової продукції, зростання дебіторської заборгованості та грошових коштів.

-3-

Виробничі запаси включають сировину і матеріали, паливо, запасні частини, насінневий та садибні матеріали, мінеральні добрива, корми та ін.

Рівень запасів залежить від характеру виробництва та його обсягу; витрат на придбання запасів, рівня купівельної спроможності підприємства, інфляції, природи самих запасів з урахуванням терміну їх зберігання, можливих перебоїв у постачанні.

Етапи аналізу виробничих запасів:

оцінка раціональності структури запасів

- матеріали і сировина, які довгий час перебували без руху

- матеріали і сировина, які не використовувались, але продовжували надходити

- матеріали, надходження яких перевищують витрати

зіставлення фактичних залишків виробничих запасів зі встановленими нормативами в розрізі кожного виду

Норматив – мінімальний плановий розмір виробничих запасів, необхідний для нормального функціонування підприємства. Встановлюється на конкретний період.

Норма – відносна величина, що відповідає мініимальному необхідному обсягу запасів

При виявленні понаднормативних залишків з'ясовують причини їх виникнення, встановлюють відповідальних осіб, вносять зміни в угоди з постачальниками.

-4-

Основна мета аналізу дебіторської заборгованості – прискорення її оборотності.

Аналіз проходить у такі етапи:

Аналіз складу та структури дебіторської заборгованості

Причини збільшення дебіторської заборгованості:

1. Необачна кредитна політика щодо покупців
2. Настання неплатоспроможності і банкрутства окремих споживачів
3. Високі темпи нарощування обсягів продажу
4. Зміна форми розрахунків
5. Труднощі в реалізації продукції

Скорочення дебіторської заборгованості може бути через:

1. Зменшення продажу в кредит
2. Втрату споживачів продукції
3. Покращення платіжної дисципліни

Аналіз дебіторської заборгованості за термінами виникнення та за термінами погашення

Чим довший термін розрахунків, тим менша ймовірність одержання заборгованості

Аналіз відносних показників

При аналізі звертають увагу на:

1. Частку дебіторської заборгованості в загальній величині оборотних активів
2. Частку сумнівних заборгованості в складі дебіторської заборгованості
3. Темпи росту дебіторської заборгованості.

Співставлення дебіторської і кредиторської заборгованості

Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською негативно характеризує платіжну дисципліну на підприємстві.

-5-

Для оцінки ефективності використання оборотного капіталу визначають показники:

1. Коефіцієнт оборотності капіталу – характеризує, наскільки ефективно використовуються активи з погляду обсягів реалізації. Визначається відношенням виручки від реалізації до величини оборотних активів

2. Коефіцієнт закріплення оборотних активів – величина оборотних активів на гривню реалізованої продукції

3. Рентабельність оборотних активів – показує скільки чистого прибутку припадає на гривню оборотних активів.

Лекція 4. Аналіз джерел формування капіталу підприємства

1. Аналіз наявності, складу й структури джерел формування капіталу.
2. Аналіз власного капіталу.
3. Аналіз позикового капіталу.
4. Аналіз ефективності використання капіталу підприємства.

-1-

Капітал — це кошти, якими володіє підприємство для здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку.

У процесі аналізу капіталу підприємства вивчають зміни в його структурі, складі.

Групування статей балансу для аналізу капіталу підприємства

Капітал	Код рядка балансу
1. Капітал разом	1900
2. Власний капітал	1495
3. Позиковий капітал	1595 + 1695 + 1700
3.1 Довгострокові зобов'язання	1595
3.2 Короткострокові кредити та позики	1600 + 1610
3.3. Поточні зобов'язання за розрахунками	1615+1620+1625+1630
3.4. Інші поточні зобов'язання	1660+1665+1690
3.5. Інші зобов'язання	1700

Позитивними фінансовими якостями балансу є:
відсутність «критичних» статей у балансі : «Непокриті збитки»,
«Вилучений капітал», «Неоплачений капітал»;
відсутність іммобілізації коштів основної діяльності в капітальні
вкладення;

зростання робочого капіталу;
переважання частки власного капіталу в авансованому над
часткою залученого.

До основних показників, що характеризують структуру джерел
капіталу, відносяться:

коефіцієнт фінансування;
коефіцієнт незалежності;
коефіцієнт фінансової стабільності;

Коефіцієнт фінансування:

$$K_f = \frac{BK}{ПК}, \quad (4)$$

де K_f — коефіцієнт фінансування;
 BK — власний капітал підприємства;
 $ПК$ — позиковий капітал підприємства.

Коефіцієнт фінансування показує, яка частина діяльності
підприємства фінансується за рахунок власних коштів, а яка за
рахунок позикових.

Коефіцієнт незалежності:

$$K_n = \frac{BK}{BB}, \quad (5)$$

де BB – валюта балансу.

Коефіцієнт фінансової стабільності :

$$K_{fc} = \frac{BK + ДПК}{BB}, \quad (6)$$

де $ДПК$ – довгостроковий позиковий капітал підприємства.
Цей коефіцієнт показує питому вагу тих джерел фінансування,

що підприємство може використовувати у своїй діяльності тривалий час.

-2-

Власний капітал включає такі основні елементи:
зареєстрований (пайовий капітал);
капітал у дооцінках;
додатковий капітал;
резервний капітал;
нерозподілений прибуток (непокритий збиток).

До коригуючих показників власного капіталу відносять:
неоплачений капітал;
вилучений капітал.

Аналіз власного капіталу необхідно починати з оцінки структури й складу за даними балансу й розшифровок.

Доцільним є також розрахунок коефіцієнтів надходження та використання капіталу.

Коефіцієнт надходження капіталу розраховують:

Надходження капіталу за звітний період
Залишок капіталу на кінець звітного періоду

Коефіцієнт використання (вибуття) капіталу розраховують:

Використання капіталу за звітний період
Залишок капіталу на початок звітного періоду

Аналізуючи власний капітал, необхідно звернути увагу на співвідношення коефіцієнтів надходження та використання капіталу. Коли значення коефіцієнта вибуття вище ніж коефіцієнта надходження капіталу, то це є свідченням негативних змін зменшення розміру власного капіталу, погіршення його структури.

Аналіз загальної суми та структури капіталу доцільно доповнити розрахунком суми власного оборотного капіталу підприємства. Обчислення можливо проводити двома шляхами:

по-перше, шляхом віднімання від суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань залишку необоротних активів за балансом ;

по-друге, як різницю між вартістю оборотних активів та

поточними зобов'язаннями підприємства .

-3-

Позиковий капітал підприємства відповідно до терміновості погашення зобов'язань поділяють на:

довгострокові і короткострокові кредити та позики,
поточні зобов'язання за розрахунками.

Зобов'язання — це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої у майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. З метою бухгалтерського обліку зобов'язання поділяють на: *довгострокові; поточні; забезпечення; непередбачені зобов'язання* .

Зобов'язання класифікуються як **поточні**, якщо вони будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або протягом 12 місяців починаючи з дати балансу. Усі інші зобов'язання вважаються довгостроковими.

Довгострокові кредити і позики підприємства отримують під витрати на реконструкцію та модернізацію, покращення організації виробництва, на технічне переозброєння, впровадження нової техніки і технології та інші цілі.

Короткострокові кредити і позики підприємства використовують для формування оборотних активів.

Кредиторська заборгованість у підприємства виникає внаслідок несвоєчасного погашення платіжних зобов'язань за товари, роботи, послуги; з оплати праці; за розрахунками з бюджетом; з одержаних авансів тощо.

Доцільним є проведення порівняльного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. У випадку виявлення перевищення суми дебіторської заборгованості над кредиторською, говорять про іммобілізацію власного капіталу в дебіторську заборгованість, у протилежному — про недостатність власного капіталу для фінансування діяльності

-4-

Показники ефективності використання капіталу підприємства доцільно об'єднати у дві групи:

перша — характеризує ефективність капіталу на основі розрахунку показників його оборотності;

друга— шляхом оцінки доходності (прибутковості) капіталу.

Оборотність капіталу характеризують показники:

Оборотність капіталу у днях (тривалість обороту капіталу) визначається відношенням середнього розміру капіталу до одноденної чистої виручки від реалізації;

Оборотність капіталу у разях (коефіцієнт оборотності капіталу) обчислюють діленням чистої виручки від реалізації на середній розмір капіталу підприємства;

Капіталомісткість або коефіцієнт закріплення капіталу визначають діленням середнього розміру капіталу підприємства на чисту виручку від реалізації. Це обернений показник до коефіцієнта оборотності капіталу.

При розрахунках слід враховувати, що:

середній розмір капіталу обчислюють за середньою хронологічною або середньою арифметичною із залученням інформації балансу, поточного обліку;

виручка від реалізації продукції, товарів, послуг наведена у звіті про фінансові результати;

Лекція 5. Аналіз грошових потоків

1. Поняття грошового потоку.
2. Аналіз складу грошових коштів підприємства.
3. Аналіз руху грошових коштів.
4. Коефіцієнтний аналіз грошових потоків.

-1-

Грошовий потік— сукупність надходжень і вибуття коштів за певний період часу, формованих у процесі господарської діяльності. Класифікація грошових потоків:

1. *За масштабами обслуговування господарського процесу* грошовий потік по підприємству;

грошовий потік за окремими структурними підрозділами;

грошовий потік за окремими господарськими операціями.

2. *За видами діяльності*

грошовий потік від операційної діяльності ;

грошовий потік від інвестиційної діяльності;

грошовий потік від інвестиційної діяльності.

операційна діяльність — це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю;

інвестиційна діяльність — це діяльність, яка призводить до придбання та реалізації тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів;

фінансова діяльність — це діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства.

3. *За спрямованістю руху грошових коштів*

позитивний грошовий потік;

від’ємний грошовий потік.

4. *За методом обчислення*

валовий грошовий потік;

чистий грошовий потік.

5. *За методом оцінки в часі*

майбутній грошовий потік;

теперішній грошовий потік.

6. *За регулярністю формування*

регулярний грошовий потік;

дискретний грошовий потік

-2-

Грошові активи підприємства включають грошові кошти та їх еквіваленти у національній та іноземній валюті.

Грошові кошти — це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. Вони можуть бути використані для здійснення поточної діяльності підприємства.

Еквіваленти грошових коштів — це короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості.

При аналізі порівнюють темпи зміни поточних зобов’язань та темпи зміни грошових коштів. Суттєвим недоліком в роботі підприємства є перевищення темпів росту поточних зобов’язань над темпами зміни грошових активів, що в свою чергу приводить до

зменшення коефіцієнту абсолютної ліквідності.

З метою з'ясування впливу чинників на зміну залишку грошових активів підприємства використовують факторну модель, яка має вигляд:

$$ГА = П + (ВК - П) + ЗМП + ДЗ + ПЗ + ДМП - НА - (ОА - ГА) - ВМП, \quad (7)$$

де $ГА$ — грошові активи;

$ВК$ — власний капітал;

$П$ — прибуток;

$ЗМП$ — забезпечення майбутніх витрат і платежів;

$ДЗ$ — довгострокові зобов'язання;

$ПЗ$ — поточні зобов'язання;

$ДМП$ — доходи майбутніх періодів;

$НА$ — необоротні активи;

$ОА$ — оборотні активи;

$ВМП$ — витрати майбутніх періодів.

Слід зазначити, що в умовах інфляції залишки грошей є найбільш інфляційно незахищеною частиною оборотних активів. Для збереження реальної вартості грошей необхідно:

по-перше, підтримка залишку грошей в межах встановленого нормативу та негайне використання для придбання запасів або фінансових вкладень «вільних» залишків, що перевищують встановлений норматив;

по-друге, для збереження вартості грошей доцільно оптимізувати склад грошових коштів за видами валюти, віддаючи перевагу стійким конвертованим валютам.

-3-

У процесі аналізу важливим є виявлення обсягів *вхідного потоку* (надходжень грошових коштів), *вихідного грошового потоку* (витрачання грошових коштів) та *загального обороту грошей*.

Вхідний грошовий потік визначається як сума надходження грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а вихідний потік — як сума витрачання грошових коштів в ході проведення кожного виду діяльності. Аналіз

грошових коштів проводиться за даними «Звіту про рух грошових коштів».

Алгоритм розрахунку *чистого грошового потоку від операційної діяльності* прямим методом має вигляд:

$$ЧГП_{од} = B + IH - CB - PB - ПЗ - ПДП - IB, \quad (8)$$

де B — виручка від реалізації продукції;

IH — інші надходження грошових коштів у процесі операційної діяльності;

CB — собівартість реалізованої продукції;

PB — сума поточних витрат, пов'язаних з реалізацією продукції;

$ПЗ$ — сума грошових коштів, які спрямовані на погашення зобов'язань підприємства;

$ПДП$ — сума податкових платежів підприємства;

IB — сума інших виплат грошових коштів у процесі операційної діяльності.

З інвестиційної діяльності сума чистого грошового потоку визначається як різниця між сумою реалізації окремих видів необоротних активів, фінансових інвестицій і сумою їх придбання у звітному періоді.

$$ЧГП_{ид} = B_{НА} + B_{ДФІ} + B_{АК} + Д - П_{НА} - \Delta НБ - П_{АК} - O_{АК}, \quad (9)$$

де $B_{НА}$ — виручка від реалізації необоротних активів;

$B_{ДФІ}$ — сума від реалізації довгострокових фінансових інвестицій;

$B_{АК}$ — сума від реалізації раніше викуплених власних акцій;

$Д$ — сума дивідендів по придбаних акціях або боргових зобов'язаннях;

$П_{НА}$ — сума придбання основних засобів та нематеріальних активів;

$\Delta НБ$ — зміна обсягу незавершеного будівництва;

$П_{АК}$ — сума від придбання довгострокових фінансових інвестицій;

$O_{АК}$ — сума від викупу власних акцій підприємства.

З фінансової діяльності сума чистого грошового потоку визначається як різниця між сумою фінансових ресурсів, які

залучені із зовні, та сумою основного боргу, а також виплачених дивідендів (процентів).

$$ЧГП_{фд} = K_{вк} + ДК + КК + Ц_{БФ} - П_{дк} - П_{кк} - Д, \quad (10)$$

де $K_{вк}$ — сума додатково залученого власного акціонерного або пайового капіталу із зовні;

$ДК$ — сума додатково залучених довгострокових кредитів і позик;

$КК$ — сума додатково залучених короткострокових кредитів і позик;

$Ц_{БФ}$ — сума коштів, які надійшли у порядку безповоротного цільового фінансування;

$П_{дк}$ — сума погашення боргу за довгостроковими кредитами і позиками;

$П_{кк}$ — сума погашення боргу за короткостроковими кредитами і позиками;

$Д$ — сума дивідендів (процентів), які виплачені власникам підприємства (акціонерам) на вкладений капітал (акції, паї облігації).

Загальна сума чистого грошового потоку підприємства за звітний період визначається шляхом сумування чистого грошового потоку від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, саме:

$$ЧГП_{заг} = ЧГП_{од} + ЧГП_{д} + ЧГП_{фд}, \quad (11)$$

-4-

Достатність грошових коштів обумовлює життєздатність підприємства. Якість грошового обороту підприємства визначається показниками :

коефіцієнт ліквідності грошового потоку — це співвідношення між сумою вхідного і вихідного грошового потоку підприємства. Для забезпечення ліквідності грошового потоку значення цього коефіцієнту повинно бути більшим за одиницю;

коефіцієнт ефективності грошового потоку — це відношення чистого грошового потоку до вихідного грошового потоку підприємства;

коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку — це

відношення чистого грошового потоку підприємства, який зменшено на суму дивідендів (процентів), виплачених власникам (акціонерам) на вкладений капітал до чистого грошового потоку підприємства;

коефіцієнт руху грошових коштів в результаті операційної діяльності— це відношення чистого грошового потоку від операційної діяльності до поточних зобов'язань підприємства;

коефіцієнт відношення грошового потоку від операційної діяльності до загальної суми боргу — це відношення величини чистого грошового потоку від операційної діяльності до загальної суми короткострокової та довгострокової заборгованості;

коефіцієнт достатності грошового потоку — це відношення суми чистого грошового потоку до суми виплат боргу з довгострокових, короткострокових кредитів і позик, збільшених на суму приросту запасів та дивідендів (процентів), виплачених власникам підприємства (акціонерам) на вкладений капітал.

Лекція 6. Аналіз платоспроможності та ліквідності підприємства

1. Сутність ліквідності і платоспроможності
2. Аналіз ліквідності балансу підприємства
3. Аналіз показників ліквідності

-1-

Платоспроможність підприємства визначається як здатність покриття усіх зобов'язань (коротко- і довгострокових) всіма активами.

Ліквідність – здатність підприємства покривати свої зобов'язання активами, строк перетворення яких в грошову форму відповідає строку погашення зобов'язань.

Розрізняють ліквідність:

Ліквідність балансу – можливість підприємства перетворити свої активи у гроші і погасити зобов'язання

Ліквідність підприємства – використання платіжних коштів для покриття зобов'язань за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел

Ліквідність активів - це час, необхідний для перетворення активів у грошові кошти

Поточна ліквідність – відповідність між розміром дебіторської заборгованості та грошових активів підприємства і кредиторської заборгованості товарного і нетоварного характеру.

Недостатня ліквідність – неможливість підприємства повно розрахуватися з боргами, що може призвести до його неплатоспроможності і банкрутства.

Від рівня ліквідності залежить рівень платоспроможності підприємства.

-2-

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні активів, які згруповані за ступенем їх ліквідності (у порядку зменшення) і пасивів, які згруповані за строками погашення зобов'язань.

Залежно від ступеня ліквідності активи поділяються на:

I Найбільш ліквідні активи (A₁):

Грошові кошти (1165)

Поточні фінансові інвестиції (1160)

II Середньоліквідні активи (A₂)

Дебіторська заборгованість та інші оборотні активи (1125+1130+1135+1155+1170+1190)

III Низьколіквідні активи (A₃)

Запаси підприємства (1100+1110)

IV Важколіквідні активи (A₄)

Активи першого розряду, необоротні активи (1095)

Пасиви балансу залежно від терміновості сплати зобов'язань групують:

I. Поточні зобов'язання за розрахунками (П₁)

(1615+1620+1625+1630+1660+1665+1690+1700)

II. Короткострокові кредити банків і позики (П₂) (1600+1610)

III. Довгострокові зобов'язання (П₃) – сума за другим розділом пасиву (1595)

IV. Постійні пасиви (П₄) – власний капітал підприємства (1495)

Баланс вважають ліквідним, якщо $A_1 \geq P_1$, $A_2 \geq P_2$, $A_3 \geq P_3$, $A_4 \leq P_4$

Комплексна оцінка ліквідності балансу проводиться на основі загального показника платоспроможності

$$K_{\text{пл}} = \frac{A_1 + 0,5 \cdot A_2 + 0,3 \cdot A_3}{P_1 + 0,5 \cdot P_2 + 0,3 \cdot P_3}, \quad (12)$$

Збільшення значення Кпл свідчить про зміцнення платоспроможності підприємства та зрушення в бік покращення структури активів і пасивів.

-3-

Розрахунок показників ліквідності представлено в таблиці.

Назва показника	Економічна сутність показника	Оптимальне значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Яку частину поточної заборгованості підприємства може бути погашено наявними грошовими коштами	0.2-0.3
Коефіцієнт термінової ліквідності	Яку частину поточної заборгованості може бути погашено за рахунок грош. коштів та очікуваних надходжень від дебіторів	> 0.5 (0.7-0.8)
Коефіцієнт загальної ліквідності	В якій мірі поточні активи покривають поточні зобов'язання	2-2.5
Коефіцієнт ліквідності запасів	Показує наскільки матеріальні цінності покривають поточні зобов'язання	-
Коефіцієнт ліквідності коштів у розрахунках	Показує наскільки надходження від кредиторів покривають поточні зобов'язання	-
Коефіцієнт співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості	Який розмір кредиторської заборгованості припадає на 1 грн. дебіторської заборгованості	-
Коефіцієнт мобільності активів	Частка оборотних активів у активах підприємства	>0.5
Коефіцієнт співвідношення активів	Співвідношення між оборотними та необоротними активами	>1

Лекція 7. Аналіз фінансової стійкості та ділової активності підприємства

1. Сутність фінансової стійкості. Типи фінансової стійкості
2. Узагальнюючі показники фінансової стійкості.
3. Коефіцієнти фінансової стійкості.
4. Показники ділової активності.

-1-

Фінансова стійкість - це такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство здатне забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також покрити затрати на своє розширення і оновлення.

Розрізняють чотири типи фінансової стійкості.

абсолютна стійкість — цей тип фінансової ситуації зустрічається рідко та вказує, що для забезпечення запасів достатньо власного оборотного капіталу; платоспроможність підприємства гарантовано;

нормальна стійкість — для забезпечення запасів залучають власний (постійний) капітал та довгострокові кредити і позики; платоспроможність гарантовано;

передкризовий (критичний) фінансовий стан — для забезпечення запасів крім власного оборотного капіталу та довгострокових кредитів і позик залучають короткострокові кредити та позики. Платоспроможність порушено, але є можливість її відновити за рахунок скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів;

кризовий фінансовий стан — для забезпечення запасів не вистачає зазначених джерел їх фінансування; підприємству загрожує банкрутство, поновлення запасів відбувається за рахунок коштів, які сформувалися через уповільнення оборотності кредиторської заборгованості.

-2-

Розрахунок узагальнюючих показників фінансової стійкості підприємства представлено у таблиці:

Показники	Алгоритм розрахунку за балансом
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів	$H_1 = \text{ряд. (1495-1095)}$
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів	$H_2 = H_1 + \text{ряд. 1510}$

Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів	$H_3 = H_2 + \text{ряд, (1600 + 1610)}$
Запаси	$H_4 = \text{ряд. 1100}$
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів	$E_1 = H_1 - H_4$
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів для формування запасів	$E_2 = H_2 - H_4$
Надлишок (+) нестача (-) власних оборотних коштів, довгострокових, короткострокових кредитів для формування запасів	$E_3 = H_3 - H_4$

При оцінці фінансового стану потрібно враховувати, що:

Якщо $E_1, E_2, E_3 > 0$ — то підприємство має *абсолютну фінансову стійкість*;

Якщо $E_1 < 0, E_2 > 0, E_3 > 0$ — то підприємство має *нормальну фінансову стійкість*;

Якщо $E_1 < 0, E_2 < 0, E_3 > 0$ — то підприємство має *нестійке фінансове положення*;

Якщо $E_1 < 0, E_2 < 0, E_3 < 0$ — то підприємство має *кризовий фінансовий стан*.

-3-

Поряд з абсолютними показниками фінансову стійкість підприємства характеризують також фінансові коефіцієнти

Методика розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості:

Назва показника	Економічна сутність	Оптимальне значення
Коефіцієнт економічної незалежності (автономії)	Характеризує частку власного капіталу у загальній вартості майна	$> 0,5$
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Характеризує ступінь участі позикового капіталу у формуванні активів	$< 0,5$

Коефіцієнт фінансування	Показує, яка частка діяльності підприємства фінансується за рахунок власного капіталу	> 1,0
Коефіцієнт за боргованості	Показує, яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок позикового капіталу	< 1,0
Коефіцієнт маневреності	Показує, яка частка власного капіталу вкладена у найбільш мобільні активи	> 0,5
Коефіцієнт інвестування	Характеризує, яка частка основаних засобів фінансується за рахунок власного капіталу	—
Коефіцієнт фінансової стійкості(I)	Характеризує частку стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі	—
Коефіцієнт фінансової стійкості(II)	Показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена власним капіталом	>1
Коефіцієнт фінансового левериджу	Свідчить про залежність підприємства від довгострокових зобов'язань	<0,25

-4-

Ділова активність підприємства проявляється у динамічному розвитку підприємства, досягненні ним поставленої мети. В якості критеріїв ділової активності використовують такі показники, як обсяг реалізації продукції, прибуток, величину капіталу, авансованого в активи підприємства. При цьому враховують „золоте правило” економіки підприємства, згідно з яким прибуток повинен зростати більш високими темпами, ніж обсяги реалізації продукції та вартість майна підприємства.

$$T_{np} \geq T_p \geq T_k \geq 100\% , \quad (13)$$

Ділову активність підприємства характеризують показники оборотності його засобів

Назва показника	Економічна сутність
Коеф. оборотності капіталу	Відображає швидкість обороту загального капіталу підприємства. Визначається відношенням виручки від реалізації до капіталу підприємства
Коеф. оборотності власного капіталу	Відображає швидкість обороту власного капіталу. Визначається відношенням виручки від реалізації до власного капіталу підприємства
Коефіцієнт оборотності запасів	Характеризує кількість оборотів за вказаний період. Визначається відношенням виручки від реалізації до запасів підприємства
Коеф. оборотності готової продукції	Характеризує швидкість обороту готової продукції. Визначається відношенням виручки від реалізації до готової продукції підприємства
Коеф. оборотності дебіторської заборгованості	Свідчить про розширення чи зниження розміру комерційного кредиту, що надає чи бере підприємство. Визначається відношенням виручки від реалізації до дебіторської заборгованості підприємства
Коеф. оборотності кредиторської заборгованості	Збільшення $K_{окз}$ свідчить про швидке погашення заборгованості. Визначається відношенням виручки від реалізації до кредиторської заборгованості

Лекція 8. Аналіз прибутковості і рентабельності підприємства

1. Зміст, завдання і джерела інформації аналізу
2. Аналіз формування та використання прибутку
3. Аналіз і оцінка виробничого та фінансового левериджу
4. Аналіз показників рентабельності.

-1-

Мета аналізу фінансових результатів - визначити повноту та якість їх отримання, з'ясувати спрямованість, ступінь і частку впливу окремих факторів на зміну прибутку і рентабельності, виявити та оцінити можливі резерви їх зростання.

Основні завдання аналізу фінансових результатів:

аналіз обґрунтованості плану (прогнозу) досягнення фінансових результатів;

аналіз, оцінка динаміки показників прибутку і рентабельності;

аналіз виконання планових показників з прибутку і рента-

бельності;

визначення та вимірювання впливу факторів на відхилення з прибутку і рентабельності;

виявлення резервів підвищення фінансових результатів діяльності підприємств та обґрунтування заходів щодо їх мобілізації;

аналіз розподілу і використання прибутку.

Джерела інформації аналізу фінансових результатів - дані фінансової звітності (1 «Звіт про фінансовий стан», ф.2 «Звіт про фінансові результати», ф.4 «Звіт про власний капітал»); дані бухгалтерського обліку; статистична звітність.

-2-

Основний узагальнюючий показник - чистий прибуток, який підприємство отримало за звітний період.

Аналізуючи показники прибутку, доцільно виділити такі етапи досліджень.

На першому етапі дають оцінку динаміки та виконання плану з прибутку в цілому та в розрізі окремих видів діяльності (операційна, інвестиційна, фінансова).

На другому етапі проводять порівняльний аналіз прибутку цього підприємства з середньогалузевими та показниками прибутковості підприємств-конкурентів.

На третьому етапі виконують факторний аналіз прибутку за видами діяльності, дають оцінку внутрішніх і зовнішніх резервів.

На четвертому етапі проводять аналіз розподілу і використання чистого прибутку.

Прибуток (збиток) *основної операційної діяльності* промислового підприємства визначається як різниця виручки від реалізації продукції у діючих договірних цінах (без ПДВ і акцизного збору) та повної собівартості реалізованої продукції.

Зміна прибутку від реалізації (робіт, послуг) може бути під впливом:

зміни обсягу реалізації;

зміни структури реалізації продукції;

зміни собівартості реалізованої продукції;

зміни цін на продукцію.

Розподіл прибутку визначається об'єктивними та суб'єктивними

факторами.

До об'єктивних належить зміна нормативно-правової бази відрахувань з прибутку за ставками оподаткування, зміна структури пільг в оподаткуванні, зміна граничних рівнів рентабельності при ціноутворенні.

Суб'єктивні - це зміни політики вищої адміністрації стосовно ставок дивідендних виплат, реінвестування, матеріального заохочення і т.п. У процесі аналізу виявляють пропорції та тенденції розподілу прибутку, відхилення від планових показників утворення за рахунок прибутку спеціальних фондів, тощо.

-3-

Зміна величини прибутку підприємства може досягатися не тільки під впливом факторів виробничо-фінансової діяльності, а і за рахунок левериджу. **Левериджем** називають важіль впливу на зміну структури активів і пасивів з метою отримання приросту прибутку. Розрізняють три види левериджу: виробничий, фінансовий і виробничо-фінансовий.

Виробничий леверидж розглядають як потенційну можливість впливу на формування прибутку від реалізації продукції шляхом зміни обсягу продажу продукції та структури її собівартості. Рівень виробничого левериджу визначають відношенням індексу приросту прибутку від реалізації продукції до індексу зміни обсягу реалізації продукції у натуральному вираженні .

Рівень виробничого левериджу свідчить про ступінь ризику покриття витрат виробничого характеру й отримання необхідного прибутку. Чим більше значення виробничого левериджу, тим більший виробничий ризик.

Потенційна можливість впливу на формування прибутку за рахунок використання у покриття пасивів довготермінових позик і кредитів називається *фінансовим левериджем*. Рівень фінансового левериджу розраховують як відношення темпів приросту чистого прибутку до темпів приросту прибутку від реалізації продукції. Чим вищий рівень фінансового левериджу, тим більший фінансовий ризик.

Синтетичним показником левериджу є виробничо-фінансовий леверидж , який визначають як добуток виробничого та фінансового левериджу.

Залежно від мети аналізу показники рентабельності доцільно об'єднати у такі групи:

- показники рентабельності вкладеного капіталу;
- показники рентабельності продукції.

До першої групи входять показники, які виражають відносну прибутковість всього капіталу у покриття активів підприємства, прибутковість виробничих активів діючого підприємства, прибутковість інвестицій і т.п. Ці показники використовують у системі фінансового менеджменту насамперед у сфері управління капіталом.

До другої групи входять показники, які характеризують відносну прибутковість реалізації продукції чи окремих виробів. Вони необхідні при визначенні пріоритетів у формуванні виробничої програми підприємства.

Рентабельність вкладеного капіталу у покриття всіх активів підприємства розраховується відношенням чистого прибутку до середньої вартості авансованого капіталу у покриття активів за аналізований період .

Рентабельність виробничих активів визначають як відношення чистого прибутку до середньої вартості основних засобів та середніх залишків матеріальних оборотних активів.

Показник рентабельності реалізованої продукції характеризує ефективність поточних витрат підприємства на виробництво і продаж як усієї продукції, так і окремих видів. Рентабельність реалізованої продукції визначається відношенням прибутку від реалізації продукції до загального обсягу продажу.

Зміна рентабельності реалізованої продукції може оцінюватися за впливом факторів: зміни структури і асортименту реалізованої продукції; зміни собівартості реалізованої продукції; зміни цін.

3. Питання до іспиту

1. Сутність і зміст фінансового аналізу.
2. Види фінансового аналізу
3. Методи та прийоми фінансового аналізу.
4. Основні етапи проведення аналізу.
5. Система показників фінансового аналізу.

6. Види та форми звітності.
7. Структура балансу підприємства.
8. Структура звіту про фінансові результати.
9. Структура звіту про рух грошових коштів.
10. Структура звіту про власний капітал.
11. Аналіз динаміки та структури майна
12. Аналіз складу та структури оборотних активів
13. Аналіз виробничих запасів
14. Аналіз дебіторської заборгованості
15. Аналіз ефективності використання оборотного капіталу
16. Аналіз наявності, складу й структури джерел формування капіталу.
17. Аналіз власного капіталу.
18. Аналіз позикового капіталу.
19. Аналіз робочого капіталу підприємства.
20. Аналіз ефективності використання капіталу підприємства.
21. Поняття грошового потоку.
22. Аналіз складу грошових коштів підприємства.
23. Аналіз руху грошових коштів.
24. Коефіцієнтний аналіз грошових потоків.
25. Сутність ліквідності і платоспроможності
26. Аналіз ліквідності балансу підприємства
27. Аналіз показників ліквідності
28. Сутність фінансової стійкості. Типи фінансової стійкості
29. Узагальнюючі показники фінансової стійкості.
30. Коефіцієнти фінансової стійкості.
31. Показники ділової активності
32. Аналіз формування та використання прибутку
33. Аналіз і оцінка виробничого та фінансового левериджу
34. Аналіз показників рентабельності.